

ג. דברים חשובים, אינם בטלים, מדרבנן, אפילו באלף.

ד. "אגוזי פרך" [אגוזים של מקום ששמו פרך] הם מן הדברים החשובים שאינם בטלים כלל. ודוקא כשהם שלימים אבל אם "נתפצעו" [נשברו] בטלה חשיבותם.

ה. "אין מבטלין איסור לכתחילה" כלומר, אסור לערב איסור בהיתר, כדי לבטלו, (1) ואף אם נתערב באופן שאינו בטל ברוב, אסור לעשות מעשה שיגרום לביטולו ברוב.

אגוזי פרך של היתר, ונפלו לתוכן אגוזים של ערלה, שחשובים הם, אינם בטלים, אפילו באלף, וכל התערובת אסורה.

חזרו ונתפצעו [נשברו], אחרי שנפלו ונתערבו.

אחד שפצען שוגג שלא נתכוין לבטל חשיבותן, ואחד שפצען מזיד, [כדי לבטלן בכך] לא יעלו [לא בטלו]. כי "אין מבטלים איסור לכתחילה". וכיון שעבר על דברי חכמים קנסו רבנן, במזיד, ואף בשוגג, אטו מזיד.

ואלו הם: דברי רבי מאיר ורבי יהודה.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: בשוגג, יעלו, [בטלים הם], במזיד, לא יעלו. שקנסוהו חכמים במזיד, ולא קנסוהו בשוגג, אטו מזיד.

ומשנינן: הכי השתא, התם גברא לתקוני פירות קא מיכוין, ובטובה הוא עוסק, וכי אטו אנן ליקום וליקנסיה!?

תא שמע!

המטביל כלים בשבת, בשוגג, ישתמש בהן אף בשבת, ולא קנסוהו חכמים, במזיד קנסוהו חכמים שלא ישתמש בהן. (22)

ואף זו, סתם משנה היא, וכרבי מאיר, ולא קנסינן בדרבנן, שוגג אטו מזיד!?

ומשנינן: הכי השתא, התם, גברא לטהורי מאני [לטהר כליון] קא מיכוין, ובטובה הוא עוסק, וכי אטו אנן ליקום וליקנסיה!?

נמצא: דרבי מאיר אדרבי מאיר, לא קשיא!

ורמי [יש להקשות סתירה] דרבי יהודה אדרבי יהודה, בדרבנן:

כי לעיל אמרנו: אין רבי יהודה קונס, בדרבנן, שוגג אטו מזיד. ולהלן, מצאנו ברייתא, שרבי יהודה קנס את השוגג אטו מזיד!?

דתניא

ט-ב א. איסור שנתערב בהתר, מן התורה בטל הוא ברוב שנאמר [שמות כג ב]: "אחרי רבים להטות".

ב. מדרבנן, אין ערלה, ולא כלאי הכרם, בטלים, אלא במאתים.

1. לדעת התוספות, אין איסור זה אלא מדרבנן, ולדעת הראב"ד, מן התורה אסור לערב איסור בהיתר כדי לבטלו, ראה רשב"א חולין צח ב, ולהלן בהערה.

22. בפשוטו אין איסור להשתמש בכלי בדבר שאינו מקבל טומאה, ורק בטהרות שהיו נפסלים כשהיה הכלי טמא, יהיה אסור להשתמש בו גם עכשיו.

ועל כן, בענין ביטול ברוב, קנס רבי יהודה, את השוגג, שמא מזיד היה. (3)

בבריתא לעיל למדנו שרבי יוסי קונס את המבטל איסור במזיד.

ולפיכך מקשינן: רמי דרבי יוסי אדרבי יוסי:

דתנן:

אף על פי, שערלה [פירות אילן בשלש שנותיו הראשונות] וכלאי הכרם, [גפן שזרעו עמה זרעים, וגדלה עמהם] בטלים במאתים, מכל מקום, דווקא, כשהם תלושים, אם במחובר, חשובים הם (4) ואינם בטלים.

נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות אחרות בשדה, ואינו מכירם.

הרי זה לא ילקט, כי כל עוד הם מחוברים,

והא הכא, דמדאורייתא אפילו חד בתרי [אחד של איסור בשנים של היתר] בטל ברוב ונמצא, שכבר בטלו האגוזים, מדין תורה, משעת נפילתם.

ורק מדרבנן הוא דגזור, שלא יתבטלו אגוזי פרך שלימים, ונמצא, שעל ידי פציעתן, עבר איסור דרבנן, ולא איסור תורה. (2)

ואף על פי כן, קא קנים רבי יהודה, אם פצען בשוגג, אטו מזיד, אף על פי שאינו אלא איסור דרבנן.

ולעיל אמרנו, שרבי יהודה אינו קונס, בדרבנן, שוגג אטו מזיד! ?

ומשינינן: התם [בביטול האגוזים], היינו טעמא דרבי יהודה שקנס, משום דחיישינן דילמא אתי לאיערומו, ולבטלן במזיד ובמתכוין, ויאמר: שוגג הייתי, ולא נתכוונתי לבטלן.

2. לפי השיטות ש"אין מבטלין איסור לכתחילה" אינו אלא איסור דרבנן, צריך עיון, לשם מה היתה צריכה הגמרא להדגיש שמן התורה חד בתרי בטיל, הלא אף בלאו הכי אין כאן אלא איסור דרבנן? — "פלתי".

וראה בתשובת "נודע ביהודה" [תניינא יורה דעה סימן מה ד"ה והשלישית], שאף למאן דאמר שאינו אסור אלא מדרבנן, אין זה אלא בתערובת לח בלח, אבל יבש ביבש שהאיסור בעין, ואם יבוא אליהו ויאמר שזוהי החתיכה האסורה, הרי הוא עומד באיסורו הקודם, [אלא שכל זמן שאין מכירין אותו, מותר מגזירת הכתוב ד"אחרי רבים להטות"], בזה לכולי עלמא לא התיירה התורה לבטלו לכתחילה.

ולדבריו, מיושב מה שהיתה הגמרא צריכה להדגיש, שאין כאן אלא איסור דרבנן, היות שמן

3. הקשו המהר"ם שי"ף והרש"ש, הרי במטמא ומדמע גם כן שייך חששא דדילמא אתי לאיערומו, ולמה לא קנס רבי יהודה את השוגג! ? וראה ברשב"א נג א ד"ה ומה טעם, ובמה שתירץ המהר"ם שי"ף, וב"אילת השחר".

4. כך כתב רש"י. [דהוה ליה קבוע — "חוות דעת" יורה דעה קי ו בכיאורים, וראה שם דעת הר"ש מקינון].

וראה ב"חזון איש" ערלה ג ב, שקנס חכמים

אינם בטלים, ועל ידי לקיטתו הוא מבטל את האיטור.

ואם עבר וליקט, יעלו באחד ומאתים.⁽⁵⁾

ובלבר, שלא יתכוין ללקט על מנת לבטל, וכגון שסבור הוא שכבר בטלו במחובר.

אבל אם ליקט על מנת לבטל, אינן בטלים, כי קנסוהו חכמים היות ועבר על דבריהם במזיד.

רבי יוסי אומר: אף המזיד ומתכוין ללקט על מנת לבטל, לא קנסוהו חכמים ויעלו באחד ומאתים.

הרי, שאין רבי יוסי קונס אפילו את המזיד, ולעיל בברייתא דאגוזי פרך שנפלו ונתפצעו אמר רבי יוסי: "במזיד לא יעלו"?

ומשנינן: הא אתמר עלה [הרי כבר נאמר על אותה ברייתא]:

אמר רבא: מילתא דלא שכיחא היא, כי אין לך אדם נוטע ערלה בין שאר נטיעות בלא סימן ואוסר את כרמו בשביל נטיעה אחת.

והיות דלא שכיחא, לא החמירו חכמים.

אבל נפילת איטור בהיתר שכיחא, וקנסו חכמים את המזיד.

וכן, כי אתא רבין [כשבא רבין מארץ ישראל לכבל] אמר בשם רבי יוחנן: חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת.

מתניתין:

ארבע "עבודות דם" יש בקרבן: שחיטה, קבלת הדם, הולכתו וזריקתו.

זמן יש להקטרת הקרבן — עד עמוד השחר, וכן לאכילתו יש זמן קצוב לכל קרבן, ואם חשב בשעת אחת מעבודות הדם להקטיר את אימוריו, או לאכול את בשרו, לאחר זמנם, נתפגל הקרבן ונפסל.⁽⁶⁾

הכהנים שפיגלו קרבן במקדש, ופסלוהו⁽⁷⁾ אם היו מזידין חייבין לשלם לבעלים את דמי הקרבן, ואף על פי ש"היזק שאינו ניכר" הוא, ולא שמיה היזק, מכל מקום, חייבום

הוא, שלא יתבטל האיטור כשהוא מחובר, היות שעל ידי פשיעתו התערב האיטור, וראה שם שדייק כן מלשון הרמב"ם.

5. א. כלומר, מה שליקט מותר באכילה, אם יש בכל הנטיעות מאתיים כנגד האיטור.

ב. משמע, דאף אם יש בנטיעת הערלה הרבה פירות, ובנטיעה שליקט ממנה יש רק מעט פירות, מכל מקום בטילה הנטיעה של ערלה במאתים נטיעות של היתר, אף על פי שאין האיטור בעצם הנטיעות אלא בפירות — "אילת השחר".

6. כך כתב רש"י. ואפילו בקרבן הבא בנדבה, ואין הבעלים חייב באחריותו, מכל מקום יש כאן נזק לבעלים, שהרי להביא דרוזן היה מבקש — רש"י נג א.

ויש מפרשים שהכהנים משלמים להקדש, ואף על פי שהקדש נתמעט מתשלומי נזיקין [ראה לעיל מט א], מכל מקום מדרבנן חייב לשלם, ראה ב"חידושי הריטב"א" נג א.

7. "במקדש" — ולא בכמת יחיד, כי שם לא תיקנו חכמים שמזידיים חייבים — "תפארת יעקב". וראה שם, שלמאן דאמר היזק שאינו ניכר שמיה היזק, לא תיקנו חכמים בבמה

אבל, אמר לו: "טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני — נטמאו", אינו נאמן.

וכן אם אמר לו: "זבחים שעשיתי עמך ביום פלוני — נתפגלו", אינו נאמן.

ומקשינן: מאי שנא רישא, דלא אמר ליה "ביום פלוני" ונאמן הוא, ומאי שנא סיפא, דאמר ליה "ביום פלוני" ואינו נאמן?!?

אמר [תירץ] אביי: כל שבידו לעשות, בשעה שמודיעו, נאמן הוא.

וברישא מייירי, כגון, שעדיין בידו לטמא את הטהרות, וכן בזבחים, כגון שהודיעו כהן בין שחיטה לזריקה, ואמר לו פיגלתי בשחיטה, ועדיין בידו לפגל בזריקה.⁽¹⁰⁾

ו"ביום פלוני" דסיפא, היינו, שכבר יצאו מידו, ולפיכך — אינו נאמן לפוסלו.

רבא אמר: אף על פי שעכשיו אינו בידו, נאמן הוא.⁽¹¹⁾

חכמים לשלם, מפני "תיקון העולם" שלא יהיה כל אחד הולך ומזיק את חברו ב"היזק שאינו ניכר" [וכפי שנתבאר בגמרא לעיל נג א]

ואם היו שוגגים, אינם חייבין לשלם, ולא קונסים שוגג אטו מזיד, כי אם נקנוס ימנעו הכהנים מלעבוד.⁽⁸⁾

גמרא:

תנו רבנן:

מי שהיה חברו עושה עמו בטהרות, ואמר לו: "טהרות שעשיתי עמך — נטמאו".

וכן מי שהיה חברו עושה עמו בזבחים [עובד עבודה בקרבן שלו] ואמר לו: "זבחים שעשיתי עמך — נתפגלו". כלומר, אני פיגלתי את הקרבן.⁽⁹⁾

בשנים אלו: נאמן.

שהשוגגים פטורים.

8. תוספות לעיל נג ב ד"ה בדאורייתא.

9. רש"י.

10. א. כך כתב רש"י. והרא"ש כתב, ולא מטעמא דאי בעי מטמא להו, אלא הואיל וברשותו הם, הרי הן כשלו ונאמן עליהן.

וראה בש"ך יורה דעה קצו א, שהשולחן ערוך פסק כרש"י והתוספות והראב"ד והרשב"א, ודלא כדעת הרא"ש והטור; ונפקא מינה, כאשר הם עדיין ברשותו, אך אין בידו לטמא ולפגל. [וראה בתוספות ר"ד מה שדקדק בלשון אביי, שאמר, כל "שבידו" ולא כל "שהן בידו"].

וראה ב"חזון איש" [ליקוטים כאן], שאין

הרא"ש חולק על רש"י, ומודה הוא שלא להאמינו אם אין בידו לעשות, אלא שהרא"ש מחדש, שאין נאמנותו מטעם מיגו, אלא מטעם שהם ברשותו, והרי הוא כבעליו. וראה עוד ב"מטה יהונתן" על דברי הש"ך הנ"ל, בתוספות הרא"ש, ב"פני יהושע" ד"ה ואומר רבינו תם, וב"שב שמעתתא" שמעתא ו פרק ו.

ב. אף על פי שאותו פיסול שאומר, אין בידו לעשות, מכל מקום נאמן הוא, שהרי אומר "בשחיטה פיגלתי", ואנו מאמינים אותו, היות ובידו לפגל בזריקה.

11. א. תוספות ד"ה אמר. וראה ברש"י ד"ה רבא אמר, שכתב: "אף על פי שאין בידו נאמן", ולא כתב "שאין בידו עתה". וראה ביאור הגר"א קצו א, שרבא לא פליג על אביי, ועל כן אף דקיימא

ההוא גברא, דאמר ליה להבריה: "טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו",

אתא בעלים, לקמיה דרבי אמי, לשאול אותו אם עליו להאמין לדברי חבריו, היות שעכשיו אין בידו לטמאן.

אמר ליה רבי אמי: מצד שורת הדין, אינו נאמן, ואינך צריך לחשוש לדבריו, כדעת אביי.⁽¹⁴⁾

אמר לפניו [לפני רבי אמי] רבי אסי: רבי, אתה הוא שאומר כן!

וסיפא, דקתני "ביום פלוני אינו נאמן", כגון דאשכחיה [שמצאו], אחרי שיצאו הטהרות והזבחים מתחת ידו,⁽¹²⁾ ולא אמר ליה, ולא מידי [מאומה].

ולביתר הכי [אחר כך] אשכחיה ואמר ליה שנטמאו ונתפגלו, ועל כן אינו נאמן.

כי, אם היה דובר אמת, היה אומר לו כשפגשו בפעם הראשונה, והיות ולא אמר לו דבר זה מתחילה, אנו אומרים שמא כדי לצערו הוא אומר כך, ובאמת לא נטמאו הטהרות ולא נתפגלו הזבחים.⁽¹³⁾

אם נאמן כאשר בשעה שמסר לו את הטהרות לא אמר לו, ורק בפעם הבאה שפגשו אמר לו, וראה בתוספות ר"ד, הסובר, שאף לרבא אינו נאמן אלא כשהן ברשותו, אף על פי שאין בידו לעשות. וראה ב"כתב סופר" שבידו את שיטות הראשונים בסוגיא.

13. "חידושי הריטב"א".

14. "חידושי הריטב"א".

אבל אליבא דרבא נאמן הוא, כי אמר לו "נטמאו" בפעם ראשונה שפגשו, ומה שנקט ההוא גברא: "ביום פלוני", אינו מתפרש כמו "יום פלוני" דברייתא.

ולפי השיטות [ראה לעיל הערה 12], שאם מסר לו מיד ליד את הטהרות, ולא אמר ליה מידי אינן נאמן, צריך לפרש כאן, שהטהרות נמסרו על ידי שליח. ולפי השיטות שבשעת מסירה עצמה יתכן שהתבייש ממנו, ואף אם אמר לו שנטמאו בפעם הבאה נאמן הוא, ניחא טפי.

ולדעת התוספות ר"ד, רבי אמי סובר כרבא, וכאן אינו נאמן, היות ואין הטהרות ברשותו, ולפי זה, דעת רבי יוחנן לקמן, היא שיטה

לן כרבא, כתב השלחן ערוך שאם הוא בידו — נאמן.

ב. ראה בקידושין סה ב: אמר לו עד אחד "נטמאו טהרותיך" [או: "אכלת חלב" לחייבו קרבן, או: "שורך נרבע" ופסול לקרבן], והלה [הבעלים] שותק, נאמן. ואף על פי שאינו בידו, ולא היה בידו מעולם.

והקשו התוספות, הרי לדעת אביי אין עד אחד נאמן אלא אם כן בידו הוא, ולדעת רבא צריך להיות שהיה בידו מעיקרא לכל הפחות! ותיצרו תוספות: דהתם שאני שהבעלים שותק, ואינו מכחיש דברי העד, ושתיקתו כהודאה היא, אבל הכא מיירי במכחישו או באומר איני יודע, ולפיכך אין העד נאמן אלא אם כן "בידו".

וראה בראשונים שחלקו על תוספות, וסוברים, שעד אחד נאמן בכל מקום, אף כשאינו בידו, ושאיני הכא, שהוא פועל ושליח, והדבר מוטל עליו לעשות, ולכך אין להאמינו אלא אם כן בידו הוא, או היה בידו, ראה בתוספות ר"ד, ברשב"א [ובציון 347 שם], וב"חידושי ריטב"א" [וציון 634].

12. ראה ב"חידושי הריטב"א", שהביא מחלוקת,

אבל רבי יוחנן חולק עליך וסובר כרבא, כי הכי [כך] אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מה אעשה להקל, אף לאחר זמן, היות שהתורה האמינתו.

ומפרשינן: והיכן האמינתו תורה.

אמר רבי יצחק בר ביסנאי: כהן גדול ביום הכיפורים יוכיח!

דכי אמר [כאשר יאמר]: פיגול הוא פר ושעיר של יום הכיפורים, מהימן [נאמן הוא].

כי, הרי פיגול שייך בכל קרבן, ואף בפר ושעיר של יום הכיפורים.⁽¹⁵⁾

א. פר ושעיר של יום הכיפורים, מזה הכהן הגדול מזמן, בקודש הקדשים כנגד הכפורת שעל הארון, ובקודש [בהיכל] — כנגד הפרוכת, ונותן מדמם על מזבח הזהב.

ב. בזמן שמזה הכהן הגדול את דם הפר והשעיר, אסור לכל אדם להיות עמו, שנאמר [ויקרא טז יז]: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו".

וקיבלו חכמים [יומא מד] שבין בשעה שמזה

את הדם בקדש הקדשים, ובין בשעה שמזה את הדם בהיכל אסור לכל אדם להיות עמו.

ומנא ידעינן [מנין לנו], שאכן נתפגל הקרבן, אם אינו נאמן בעדותו.

שמא תאמר, עדים היו עמו וראוהו מפגל,

והכתיב: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" בשעת עבודת הדם.⁽¹⁶⁾

אלא לאו, על כרחינו משום דמהימן, הכהן גדול עצמו, בעדותו, כאשר יצא מאהל מועד ויאמר "פיגלתי", ואף על פי שכבר אין בידו לפגל, ושמע מינה דלא כרבי אמי ואביי.

ודחינן: וממאי, דלמא כגון דשמעניה [שמענו אותן], מבחוץ, דפגיל בפיו, ואמר⁽¹⁷⁾: "הריני מזה מן הדם, על מנת להקטיר אימורין לאחר זמנם".

ואם כן, אין כאן "נאמנות" של הכהן הגדול, אלא ידיעה ברורה בעדים.

ומפרשינן: על כרחך נאמן הוא, דאי לאו דמהימן לנו, הכהן הגדול, אף על גב דשמעניה כשהיה בפנים, נמי לא מהימן, דדילמא לבתר הכי קאמר.

ללא צורך.

ומה שהביאה הגמרא קרא ד"וכל אדם לא יהיה באהל מועד", הוא כדי להוכיח אף ממתנות שבהיכל, ראה ברש"י ד"ה כהן גדול, וד"ה ודלמא דחזיניה בפשפש. וראה ב"פני יהושע" ד"ה היכן האמינתו, וב"אילת השחר".

17. מהסוגיא משמע, שאין פיגול חל על ידי מחשבה בעלמא, אלא צריך שיוציא בפיו — תוספות בבא מציעא מג ב. וראה בתוספות הרא"ש כאן, ב"פני יהושע" וב"תפארת יעקב".

שלישית; וראה מה שכתב על זה ב"חידושי הריטב"א".

15. ובכל ארבעת העבודות — תוספות, וראה ברמב"ן ד"ה דלמא. וב"פני יהושע" כתב, שמדינא ד"וכל אדם לא יהיה באהל מועד", מוכח, שהכהן נאמן; וראה ב"אילת השחר".

16. לענין הזאת הדם בקודש הקדשים, לא היתה הגמרא צריכה להביא מקרא זה, כי בלאו הכי פשיטא שאסור לזרים להכנס לקדש הקדשים

ומסקינן: אכן, קשיא לן, כיצד הוכיח רבי יוסי את דינו.

ספר תורה צריך לעבד את הגוילים, עליהם הוא נכתב, לשמו, וכמו כן צריך לכותבו, ובפרט את אזכרותיו [שמות הקודש שבו],⁽²¹⁾ לשם ספר תורה.

החוא גברא דאתא לקמיה דרבי אמי.

אמר ליה: ספר תורה שכתבתי לפלוני [עבור פלוני] את האזכרות שלו, לא כתבתים לשמן ופסול הוא.

אמר ליה [שאלו] רבי אמי: ספר תורה ביד מי הוא נמצא?

כלומר, אף אם שמענו אותו אומר, שמפגל הוא בשעת הזאה, הרי מנין לנו, שאכן בשעת עבודה, ממש, אמר את דבריו, ושמא, אחרי העבודה אמר כן, ואינו פיגול.⁽¹⁸⁾

אם כן, על כרחך, נאמן, הכהן הגדול, לומר לנו, אחרי יציאתו, שהוא פיגל בשעת עבודה.

שני פשפושין [פתחים קטנים] היו פתוחים להיכל אחד בצפון ואחד בדרום, ומהם היה אפשר לראות את מה שנעשה בהיכל.⁽¹⁹⁾

ודחינן: אכתי ליכא ראייה, כי יש לומר: **דילמא דחזיניה [ראינהו]** בשעת הזאת דם בהיכל⁽²⁰⁾ **כפישפש,** [דרך הפישפש], ושמענו אותו מפגל באותו שעה! ?

שם. ועוד, אין צורך בפישפשים כי אפשר לראותו דרך פתח ההיכל.

ועל כן פירשו התוספות שם, ש"פישפש" דהכא "לול" הוא, ובמתנות שבקדש הקדשים עסקינן, וראה עוד בתוספות הרא"ש כאן.

ג. במשכן שהיה במדבר, לא היה לול פתוח אל קדש הקדשים, ואם כן צריך להבין איך היה הכהן הגדול נאמן לומר שפיגל את הפר והשעיר בקדש הקדשים? וראה ב"אילת השחר".

21. א. ראה בתוספות מנחות מב א, ד"ה ואל, שצידדו לחלק בין כתיבת שמות הקודש לבין כתיבת שאר הספר, וראה שם שיטה אחרת, הסוברת, שכתובה בסתמא כשירה היא, ואין לפסול אלא אם כן כתב להדיא שלא לשמה.

ב. ראה בהלכות ספר תורה של הרא"ש סימן ד, שכל כתיבת ספר תורה צריכה להיות לשמה, ואף על פי כן יש דין לשמה מיוחד באזכרות, [וכן הוא בשלחן ערוך יורה דעה רעו ב], וראה ב"תפארת שמואל" על הרא"ש שם באות ב.

18. הלשון משמע, שאם אמר, ואח"כ נתן את המתנות בשתיקה, הוי פיגול.

19. ולול [חלון] קטן היה פתוח לקדש הקדשים, ודרכו אפשר לראות מאחורי קדש הקדשים את מה שנעשה לפני ולפנים.

20. א. כך פירש רש"י, שהגמרא דיברה על מתנות שבהיכל, ואין אפשרות לראות אותו אלא דרך הפישפשים שבצידי ההיכל.

ועל הזאות שבקדשי הקדשים גם כן קשה כיצד נוכל לראות את הכהן הגדול באותה שעה, וכתב רש"י, שהיה אפשר לראותו דרך ה"לול" שהיה פתוח לקדש הקדשים, [כי אם נאמר שאי אפשר לראותו שם, אם כן אי אפשר לפסול את הפר והשעיר, שהרי אין לנו הוכחה שפיגל אותם במשך כל עבודות הדם שלהם, ראה בתוספות זבחים מא ב בד"ה ממאי].

ב. ראה בתוספות זבחים נה ב, שהקשו על פירוש רש"י, שהרי אי אפשר לראות דרך הפישפשים את מה שעושה הכהן בהיכל, ראה

אמר ליה: ביד לוקח הוא.

אמר ליה: אם כן, נאמן אתה להפסיד את שכרך, כי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

ואין אתה נאמן להפסיד את ספר התורה ולפוסלו, הואיל ואינו בידך.⁽²²⁾

לשונו של רבי אמי: "נאמן אתה להפסיד את שכרך", משמע, שכר כתיבת כל ספר התורה.

ועל כן, אמר ליה [שאל] רבי ירמיה את רבי אמי: נהי [אף אם נאמר] דהפסיד שכרם של אזכרות שלא כתבן לשמן.

שכר דספר תורה כוליה, מי [האם] הפסיד, הלא כתב את כולו, חוץ מאזכרות שבו, לשמו?!

אמר ליה רבי אמי: אין [כן הדבר], את כל שכרו הפסיד!

שהרי כל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן, אין תקנה להכשירו ואינו שוה כלום.⁽²³⁾

ושאלינן: ואמאי אין לו תקנה, ליעבר עליהו קולמוס, וליקדשיה, כלומר, למה לא יעבור שוב על האזכרות, ויכתוב, על גבי כתב הראשון, לשמו?!⁽²⁴⁾

והמהרש"ל כתב, שאסור ללמוד בספר זה, גזירה שמא יבואו לקרא בו בציבור. וראה עוד מה שכתב הט"ז סוף סימן רפא; ובגליון רבי עקיבא איגר לשלחן ערוך יורה דעה רעו ב, הביא בשם שו"ת "דבר שמואל", שהסתפק, אם פסול אזכרות שלא לשמן הוא פסול דאורייתא, או רק פסול דרבנן, וב"קריית ספר" על הרמב"ם סובר, שהוא מדרבנן, ואם כן, האיסור ללמוד בו הוא גזירה לגזירה.

וראה ב"בית יוסף" סוף סימן רעו בשם הרשב"ץ, שאפשר לקלף את האזכרות, ולכתבן מחדש כהלכתן, ואף על פי כן הפסיד הסופר את שכרו, ראה שם. ובשו"ת ריב"ש סימן ז', וב"חידושי הריטב"א", כתבו, שאי אפשר לקלף את האזכרות ולכתבן מחדש, היות והספר יהיה "מנומר".

ב. דברי רבי אמי צריכים ביאור, כי היות והספר כשר, נמצא שהלוקח נהנה מעבודתו של הסופר, ולמה לא ישלם לו על כך? וראה מה שכתב בזה ב"אילת השחר".

24. ראה בחתם סופר לעיל כ א, שמסוגיין מוכח, דשרי למחוק אזכרה שנכתבה שלא לשמה כדי

22. כך כתב רש"י, ומשמע שרבי אמי סובר כאב"י, שהרי לדעת רבא אין צורך שיהיה בידו, וסגי במה שאמר לו בפעם ראשונה שפגש אותו. וכתב הרשב"א, שאם הספר בידיו של הסופר, נחשב "בידו לפוסלו", היות ויכול הוא לגרור את השמות, ולכתבן מחדש שלא לשמן. והרא"ש כתב, שזה אינו נחשב בידו לפסול, ומכל מקום נאמן הוא, היות והספר נמצא ברשותו, ראה לעיל הערה 10.

עוד כתב הרשב"א, שאפשר לפרש את דברי רבי אמי כדעת רבא, ואף על פי שבמעשה הקודם סבר רבי אמי כאב"י, מכל מקום אחרי ששמע שרבי יוחנן רבו סובר כרבא, חזר להורות כרבא, וראה עוד ב"חידושי הריטב"א".

ובתוספות ר"ד כתב, שרבי אמי סובר כמו רבא, ואף על פי כן שאלו "ספר תורה בידי מי", כי אף לדעת רבא, אינו נאמן אם אין הספר ברשותו, ראה לעיל הערה 12.

23. א. אין כוונת דברי רבי אמי "שאיין הספר שוה כלום", כפשוטם, שהרי אפשר ללמוד בו, ורק את העודף ששוה ספר תורה כדין לא יתן לו — מרדכי סימן שצד בשם רב"ה.

כמאן, אמרת, דאין לו תקנה!

נימא, [האם נלמד מכאן] דרבי אמי סבירא ליה, דלא כרבי יהודה, המכשיר בהעברת קולמוס לשמו?!?

דתנן: הרי שהיה צריך לכתוב את שם השם בספר תורה, ובטעות נתכוון לכתוב יהודה.

וטעה ולא הטיל בו דלת [לא כתב אות דלת] כפי שהיה סבור שיהודה הוא צריך לכתוב, ונמצא, שכתב את השם במקומו הראוי, ושלא לשמו.

כיצד יעשה, לתקן את הדבר, מעביר עליו קולמוס, לשמו, ומקדשו, דברי רבי יהודה.

וחכמים אומרים: אין כתיבת שם השם הזו מן המובחר וספר תורה זה, פסול הוא. (25)

ומסקינן: אפילו תימא כרבי יהודה אתי שפיר דברי רבי אמי.

כי, עד כאן לא קאמר רבי יהודה, שמעביר עליו קולמוס ומקדשו, אלא בחדא אזכרה.

אבל באזכרות דכולי ספר תורה, לא הכשיר רבי יהודה, משום דמיהזי הספר תורה כמנומר [בגוונים גוונים] שהרי כולו כתוב בכתיבה אחת, והשמות — בכתיבה על גבי כתיבה.

ההוא גברא דאתא לקמיה דרבי אבהו.

אמר לו: ספר תורה שכתבתי לפלוני, גוילים

שלו [שעליהם נכתב הספר], לא עיבודתים לשמן, ופסול הוא.

אמר לו: ספר תורה זה ביד מי הוא נמצא?

אמר לו: ביד לוקה

אמר לו: מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך, כי הודאת בעל דין כמאה עדים היא.

אתה נאמן גם כן, להפסיד ולפסול את ספר התורה בעדותך, כי חזקה עליך, שלא תאמר שקר, ותפסיד את שכרך חנם. (26)

ומתמהינן: ומאי שנא הא דרבי אבהו, מהא נה-א דרבי אמי, שאינו נאמן לפסול את הספר תורה, אף על פי שנאמן הוא להפסיד את שכרו!?

ומשנינן: לא דמי, דהתם איכא למימר משקר הוא, ונתכוין להקניט את חבירו, וטעני בדרבי ירמיה, כי סבור היה, שלא יפסיד אלא את שכר האזכרות, כקושיית רבי ירמיה.

אבל הכא — גבי קלפים — כיון דיודע הוא דקמפסיד כוליה אגריה [כל שכרו], ואף על פי כן אתא ואמר פסול הוא, אם כן, אימור [יש לומר]: קושטא [אמת] קאמר.

מתניתין:

א. האב מקדש את בתו הקטנה, וקידושיה קידושין מן התורה.

שנעשה בכשרות, ורב אחא בר יעקב סובר, שטעמם של רבנן הוא, משום שנאמר [שמות טו]: "זה אלי ואנוהו".

26. דברי רבי אבהו צריכים הבנה, לשם מה

לכתוב לשמה, שהרי כתב על גבי כתב נחשב מחיקה של הראשון; וראה ב"אילת השחר".

25. ראה לעיל כ א, שרב חסדא סובר בדעת רבנן, שאי אפשר להכשיר על ידי כתב עליון